

อย่าเอาป้าย “ดอกเตอร์” มาแขวนคอฉัน

ระพี สาคริก

พื้นฐานและที่มา

หวนกลับไปนึกถึงช่วงประมาณปี พ.ศ. 2520 ระหว่างที่ฉันดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีเรื่องราวน่าสนใจซึ่งบางคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ฉันก็สามารถสานไปถึงเรื่องใหญ่ได้ไม่ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องนั้นได้สร้างความรู้สึกประทับใจเอาไว้อย่างไม่มีวันลืม

ฉันนึกถึงเจ้านายพระองค์หนึ่งคือ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ฉันได้ยินเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้านายพระองค์นี้มาตั้งแต่ช่วงที่ตนยังมีอายุไม่ถึง 10 ขวบ หลังเปลี่ยนการปกครองในปี พ.ศ. 2475 แล้วไม่นานนัก ก็มีเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองที่รุนแรงเกิดขึ้นถึงขั้นยกกำลังทหารจากเมืองโคราชเข้ามาปะทะกับทหารในเมืองกรุงเทพฯ นับเป็นครั้งหนึ่งซึ่งคนไทยยกพวกฆ่ากันเอง จนกระทั่งบุกเข้ามาถึงสถานีรถไฟบางซื่อ

ผู้นำในการวางแผนคนหนึ่งของกองกำลังจากโคราชคือหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร เรื่องราวครั้งนั้นฉันได้นำมาเขียนในเชิงวิจารณ์ไว้ในบทความหลายแห่ง

ฉันมีโอกาสทราบเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตเจ้านายพระองค์นี้ใกล้ชิดมากขึ้น จากช่วงซึ่งตนไปเรียนเกษตรที่แม่โจ้เมื่อปี พ.ศ. 2482-83 ฟาร์มบางเบียดของพระองค์ท่าน ซึ่งอยู่ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ผลิตแตงโมที่มีชื่อเสียงจนกระทั่งเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

หลังปี พ.ศ. 2484 วิถีชีวิตฉันได้ถูกกำหนดให้มาเรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน จนกระทั่งได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2486 ฉันมีโอกาสรับทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเจ้านายพระองค์นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเกษตรลึกซึ้งยิ่งขึ้น ฉันเริ่มเห็นภาพจิตวิญญาณของพระองค์ท่านที่ทรงใช้ชีวิตติดพื้นดินอย่างน่าประทับใจ

จนกระทั่งมาถึงช่วงประมาณหลังปี พ.ศ. 2509 ฉันทราบว่าท่านได้ขายฟาร์มบางเบียดไปแล้ว และย้ายมาอยู่ที่กิ่งอำเภอหัวหินขณะนั้น ซึ่งบริเวณโดยรอบยังมีสภาพเป็นป่าละเมาะ ช่วงนั้นชีวิตฉันได้เข้ามาเป็นอาจารย์อยู่ในภาควิชาพืชสวน ซึ่งเพิ่งจัดตั้งขึ้นมาได้ไม่นาน

อยู่มาวันหนึ่งระหว่างที่ฉันและอาจารย์รุ่นลูกศิษย์อีกสองคนเดินทางผ่านไปทางนั้น จึงแวะเข้าไปเยี่ยมคารวะ ทำให้พบว่าสถานที่ซึ่งพระองค์และพระฉายาพักอยู่ มีสภาพเป็นเรือนไม้สองชั้นหลังเล็กๆ ที่ปลูกอยู่กลางแจ้ง

พระองค์ท่านและพระฉายา ทรงใช้ชีวิตเหมือนเกษตรกรชาวไร่ทั่วๆ ไป หลังจากที่ดินและคณะได้เข้าไปเฝ้า ตนรู้สึกรู้สึกว่าทรงต้อนรับแบบตามมีตามเกิด สร้างบรรยากาศทำให้รู้สึกว่ามีจิตใจถึงกันอย่างเป็นธรรมชาติ

หลังจากช่วงนั้นเป็นต้นมา ฉันทราบข่าวคราวจากบางคน que เข้าไปเฝ้าแล้วว่า พระองค์ท่านถามถึงฉันเสมอๆ แม้จะไม่ได้พบกันมากนัก แต่ดูเหมือนมีใจถึงกันมาโดยตลอด

ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2520 ซึ่งขณะนั้นฉันได้รับการขอร้องจากหลายๆ คนซึ่งกำลังเป็นทุกข์กับปัญหาในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้เข้ารับตำแหน่งผู้บริหาร

ระหว่างที่กำลังเตรียมการจัดประชุมวิชาการประจำปีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ประชุมได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้กราบทูลเชิญเสด็จหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร มาเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดการประชุม ในที่สุดได้ลงความเห็นว่ พระองค์ท่านมีรากฐานพระทัยที่เป็นตัวของตัวเองอย่างชัดเจนมาตลอด หากให้ผู้อื่นไปกราบทูลเชิญอาจไม่รับเชิญก็ได้ ดังนั้นจึงลงความเห็นว่ ให้ท่านอธิการบดีนั้นแหละเป็นผู้ไปเชิญ

ฉันได้เดินทางไปกราบทูลเชิญเสด็จ หลังจากทรงทราบแล้ว พระองค์ท่านรับเชิญทันที

ฉันจึงกลับมาทำหนังสือกราบทูลเชิญอย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งแนบร่างคำกล่าวถวายรายงานและร่างกระแสพระดำรัสตอบแนบไปด้วย

ฉันนำหนังสือเชิญไปถวายถึงพระหัตถ์ หลังจากพระองค์ท่านรับไปพิจารณาอยู่ครู่หนึ่ง จึงรับสั่งว่ นี้ เธอจะเอาอะไรมาใส่ปากฉัน

สิ่งนี้แหละ ทำให้ฉันรู้สึกประทับใจอย่างลึกซึ้งมาจนถึงบัดนี้ ทั้งนี้และทั้งนั้นแม้ตัวฉันเองก็เช่นกัน แม้กระทั่งช่วงที่เข้าไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่ว่าจะ

เดินทางไปเป็นประธานในพิธีที่ไหน ในพิธีการจะมีเจ้าหน้าที่ร่างคำกล่าวรายงานและคำกล่าวตอบเอามาเตรียมไว้ให้

ฉันใช้เวลาอ่านและพิจารณาคำร่างเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งร่างคำกล่าวตอบ ซึ่งตัวเองก็ไม่ปฏิเสธที่จะอ่าน แต่ไม่ได้นำไปอ่านในงาน หากอ่านแล้วเก็บไว้ในใจ จากผลการวิเคราะห์ของตน ทำให้มีโอกาสรู้ว่าคนทำงานภายใต้ความรับผิดชอบกำลังคิดอะไรกันอยู่และคิดได้แค่ไหน

ส่วนการกล่าวในพิธี ฉันจะพูดออกมาจากใจ ซึ่งแน่นอนที่สุด ผู้ที่รับฟัง หากเป็นผู้ร่างคำกล่าวนั้นด้วยควรรู้สึกว่าเป็นคำสอนที่เขาได้รับจากฉัน

จากกระแสรับสั่งของหม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ที่กล่าวว่า เธอจะเอาอะไรมาใส่ปากฉัน ทำให้ฉันจดจำไว้ในส่วนลึกของหัวใจมาจนถึงบัดนี้

แรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจที่จุดประกายให้ฉันลุกขึ้นมาคิดเรื่อง อย่าเอาดอกเตอร์มาแขวนคอฉัน เกิดจากช่วงนี้ มีคนพูดหนาหูชัดเจนมากขึ้นว่า คนที่มีคำว่าดอกเตอร์นำหน้าชื่อตัวเอง จำนวนมาก ตกเป็นทาสผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งปัจจุบันมีเหตุและผลเชื่อมโยงไปถึงการเป็นเครื่องมือรับใช้ผลประโยชน์คนต่างชาติ ทำให้สิ่งที่มีคุณค่าบนผืนแผ่นดินไทย แม้กระทั่งคุณค่าชีวิตเยาวชนคนรุ่นหลังและคนระดับล่าง จำต้องสูญเสียไปอย่างไร้ความหมาย แม้ภาพเฉพาะหน้าที่สะท้อนออกมาปรากฏ ส่วนใหญ่มักนำเงื่อนไขต่างๆ จากเมืองฝรั่งมากล่าวอ้าง แบบพูดไทยคำพูดภาษาฝรั่งคำจนเป็นนิสัย เช่นสิ่งที่ชาวบ้านทั่วไปมักปรารภว่า ทำของง่ายให้เป็นของยาก ยุ่งเหยิงไปด้วยแผนผัง อันเป็นเพียงสิ่งสมมุติ

ฉันหวนกลับมาค้นหาความจริงจากชีวิตตัวเอง และมองย้อนกลับไปสู่อดีตอันยาวนาน แม้เรียนในชั้นมัธยมตอนต้น ได้รับการพิจารณาจากทางโรงเรียนให้ข้ามชั้นเพราะเห็นว่าเรียนเก่ง ครั้งเดียวเท่านั้นขีดไปจนตาย

ทำให้จบมัธยมบริบูรณ์ แล้วตนก็ยังเรียนซ้ำชั้นอยู่อีกสองสามปี ได้ประกาศนียบัตรมาหลายใบ ในที่สุดก็ทิ้งไปหมด

ฉันเข้าไปเรียนต่อในมหาวิทยาลัย จะว่าโดยเหตุบังเอิญก็ได้ หรืออาจกล่าวว่าเป็นเพราะ เหตุผลจากธรรมชาติซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตัวเอง ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ภายนอกก็ได้อีกเช่นกัน แล้วแต่ใครจะมองด้านไหน ซึ่งความจริงแล้วหากมองที่รากฐาน ย่อม เห็นได้ว่ามันมีศูนย์รวมอยู่ในใจตนเอง

ฉันจบมหาวิทยาลัยเมื่อปี 2490 แล้ว ตนก็ไม่เคยคิดจะเอาตำแหน่งหรือความมั่นคงของ ชีวิตจากการเกะราชาการ เนื่องจากรู้ว่า ความมั่นคงของชีวิตไม่ได้อยู่ที่เรื่องภายนอก หากอยู่ที่ใจตนเองโดยแท้

ฉันจบมหาวิทยาลัยด้วยเครื่องแต่งกายกางเกงเก่าๆ ที่เหลืออยู่เพียงตัวเดียว ซึ่งช่วงนั้น แม้ยังไม่มีเสื้อครุยก็ไม่เคยทักหรือสนใจ เรียกร่องจากมหาวิทยาลัย

ยิ่งใบปริญญาบัตรด้วย ฉันได้มาใบหนึ่ง แทนที่จะเก็บใส่กรอบติดข้างฝา กลับเอาไป วางไว้ตรงไหนก็ไม่รู้ จนในที่สุด เวลาผ่านไปไม่ถึงสองปี ก็หาไม่เจอแล้ว

ชีวิตผ่านมาอีกไม่ถึงสามปี ขณะที่ตัวเองมุ่งมั่นทำงานอยู่กับพื้นดินในชนบทซึ่งไม่มี ความเจริญทางวัตถุมากนักแม้กระทั่งไฟฟ้าและน้ำประปา แต่ฉันก็ทำงานอย่างมีความสุข ช่วยให้มีพลังกำลังทั้งจากจิตวิญญาณในการคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ และกำลังกายที่มุ่งมั่นบุกเบิกทุกสิ่ง ทุกอย่าง อยู่มาวันหนึ่ง ฉันถูกอำนาจในกรุงเทพฯ รู้สึกพิศวาสจากผลงาน ที่ได้สร้างไว้แล้ว จึง สั่งย้ายเข้ามาทำงานวิจัยในกรุงเทพฯ แต่วิญญาณความรักที่อยู่ในหัวใจฉันก็ยังคงฝังลึกอยู่กับ สภาพธรรมชาติในชนบทอย่างมั่นคงตลอดมา

ฉันไม่ยอมไปเรียนต่อดอกเตอร์

มาถึงช่วงที่ฉันมีอายุประมาณ 35 ปีเห็นจะได้ ทางผู้ใหญ่ได้เสนอชื่อเข้าไปขอพิจารณา รับทุนจากมูลนิธิร็อคกี้ เฟลเลอร์ จากสหรัฐอเมริกา ซึ่งหลายคนมองว่าเป็นทุนที่ได้ยากที่สุด นอกจากนั้นหลังจากได้แล้ว ยังได้เงินสนับสนุนมากกว่าทุนอื่นๆ อีกทั้งยังออกค่าใช้จ่ายและ เบี้ยเลี้ยงให้ภรรยาติดตามไปอยู่ด้วย

สำนักงานกองทุนมูลนิธิรอกกี เฟลเลอร์ อยู่ที่นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา ที่ให้ความช่วยเหลือการศึกษาในด้านเกษตรและแพทย์แก่ประเทศไทย ซึ่งช่วงนั้นทั้งสองสายให้ปีละ 2 คน โดยมีเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเข้ามาสอบคัดเลือกด้วยตัวเอง

เป็นที่ทราบกันดีว่า มูลนิธิรอกกี เฟลเลอร์ ให้กับผู้เดินทางไปศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกาจากปริญญาโทจนกระทั่งจบปริญญาเอก

นอกจากนั้นผลการสอบคัดเลือก จะไม่ใช้วิธีประกาศ แต่ในทางปฏิบัติหลังการคัดเลือกแล้วหากได้รับแบบฟอร์มใบสมัครพร้อมทั้งแบบฟอร์มใบตรวจสุขภาพร่างกาย แสดงว่าได้รับการอนุมัติให้ทุนจากมูลนิธิแล้ว

หลังจากผู้แทนมูลนิธิฯ เดินทางกลับนครนิวยอร์กได้ไม่นาน ฉันก็ได้รับแบบฟอร์มดังกล่าว นอกจากนั้นฉันยังได้รับจดหมายตอบรับจากมหาวิทยาลัยของรัฐในมลรัฐภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา ให้เข้าศึกษาต่อจนจบปริญญาเอก

ช่วงนั้น ความรู้สึกที่แท้จริงซึ่งฝังลึกอยู่ในใจตัวเอง กำลังพิจารณาว่า ระหว่างการใช้เวลาไปศึกษาต่อนานถึง 4-5 ปี กับการใช้เวลาทำงานพร้อมทั้งมีโอกาสเรียนรู้ความจริงบนผืนแผ่นดินไทย รวมทั้งการสร้างงานเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วซึ่งควรจะต่อเนืองไปสู่ออนาคต วิถีทางไหน ตนจะสามารถตอบสนองบุญคุณแก่แผ่นดินได้ลึกซึ้งมากกว่ากัน

อย่างไรก็ตามในที่สุดเอกสารที่อยู่ในมือก็ได้ถูกส่งทางไปรษณีย์ไปยังศูนย์กลางของมูลนิธิรอกกี เฟลเลอร์

หลังจากนั้นจึงพบเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน เนื่องจากเกิดปัญหาบางอย่างทางไปรษณีย์ทำให้เอกสารส่งไปไม่ถึงมูลนิธิฯ จนกระทั่งเวลาล่วงเลยไป มหาวิทยาลัยซึ่งตอบรับมาจากสหรัฐอเมริกาก็ได้เปิดเรียนไปแล้วช่วงหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ได้ทราบว่าทางมูลนิธิฯ ยังเก็บทุนดังกล่าวเอาไว้สำหรับรอให้ปีหน้า นอกจากนั้นยังส่งจดหมายมาแจ้งให้ทราบพร้อมทั้งเตือนว่า เขายังสนใจที่จะให้ฉันเดินทางไปศึกษาต่อ

แม้การใช้เวลาตัดสินใจเด็ดขาดจะล่าช้าต่อมาอีกเล็กน้อย แต่ในที่สุดตนก็เกิดความรู้สึกขึ้นในใจว่า การไปศึกษาต่อเมืองนอกจนกระทั่งจบดอกเตอร์ มันไม่ใช่เรื่องสำคัญที่จะทำให้ชีวิตตัวเองรู้สึกดียิ่งขึ้น หากหวนกลับมามองเห็นอีกด้านหนึ่งว่า การสร้าง

ความดีความงามหาใช่อยู่ที่การนำเอาเครื่องประดับความรู้มาใช้เป็นสิ่งสำคัญไม่
ความรู้ซึ่งมีผลสร้างความคิดความงามอย่างแท้จริง ย่อมเกิดจากรากฐานจิตใจตนเอง

ฉันจึงตัดสินใจไม่ยอมไปเรียนต่อเพื่อเอาปริญญาเอกจากเมืองนอกอย่างที่หลายต่อ
หลายคนมักชอบคิดกันแบบนั้น แม้บางคนก็ยังพูดว่า ไปเรียนให้เสร็จๆ แล้วจะได้กลับมา
ทำงานให้เมืองไทย

การดำเนินชีวิตซึ่งถือวิญญาณการพึ่งพาตนเองเป็นหลักปฏิบัติมาตลอด แม้บางครั้ง
อาจถูกมองว่าเป็นคนอวดดีบ้าง เป็นคนหัวแข็งบ้าง แม้แต่เป็นผู้ไม่รู้จักบุญคุณคนบ้าง แต่ฉันมี
ธรรมชาติการแสดงออกที่อ่อนน้อมถ่อมตนกับทุกคน และปราศจากการถือสาไม่ว่าใครจะว่า
อย่างไรก็ตาม คงมุ่งมั่นทำงานทุกสิ่งจากความจริงซึ่งอยู่ในใจตัวเองอย่างมีความสุขมาตลอด
ทำให้ตนไม่ยึดติดอยู่ภายในกรอบของกฎระเบียบ รวมทั้งไม่ถือสากับการถูกมองในแง่ร้าย
หากปฏิบัติจากการรู้ตัวเองมาโดยตลอด แม้เส้นเกษียณอายุก็ยังมองไม่เห็นว่าเป็นอุปสรรคแต่
อย่างไรทั้งนั้น

ความภูมิใจในตนเอง

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2542 ฉันเดินทางไปดูงานที่มหาวิทยาลัยสงขล
นครินทร์ ซึ่งอยู่ในภาคใต้ของประเทศ สถานีวิทยุกระจายเสียงเอฟเอ็ม 88 ได้เชิญไปพูดคุยใน
รายการ มีผู้ชายคนหนึ่งโทรศัพท์เข้ามาหาและกล่าวว่า ท่านอาจารย์คงจำผมไม่ได้ ผมจบ
ปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ระหว่างช่วงท่านอาจารย์ดำรงตำแหน่งอธิการบดี

เขากล่าวต่อไปว่า วันที่ผมรับพระราชทานปริญญาบัตร ผมเข้าไปขอถ่ายรูปกับ
ท่านอาจารย์ที่หน้าบริเวณพิธี เนื่องจากรู้สึกศรัทธาอย่างมาก เพราะเห็นว่าท่าน
อาจารย์สวมครุยปริญญาตรียืนอยู่ท่ามกลางดงอาจารย์ที่สวมครุยปริญญาเอกได้
อย่างสง่างามมาก ทำให้ผมรู้สึกประทับใจในบุคลิกภาพของท่านอาจารย์อย่างลึกซึ้ง

หากนำมาสรุปเป็นภาพรวม สิ่งทีกล่าวนมาแล้วทั้งหมดน่าจะเห็นความจริงได้ว่า ความ
เป็นตัวของตัวเองที่มั่นคงอยู่กับเหตุและผล ซึ่งฝังรากลงลึกอยู่ในจิตวิญญาณ น่าจะถือได้ว่า
คือคุณสมบัติสำคัญที่สุดของความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน

ช่วงหลังๆ มักมีผู้ปรารภว่า หากฉันไปศึกษาต่อเมืองนอกจนกระทั่งจบปริญญาเอกกลับมา ก็ไม่แน่ว่าชีวิตจะผ่านพ้นเขี้ยวเล็บอันแหลมคมของปากเหยี่ยวและนกกาทั้งหลายมาได้ ถึงช่วงนี้ อีกทั้งรู้ว่า ความภูมิใจหาใช่อยู่ที่การได้เครื่องประดับมัยศานาศักดิ์ หากแท้จริงแล้วควรหมายถึงความภูมิใจในตนเองซึ่งมีรากฐานหยั่งลงลึกซึ่งจนถึงวันซึ่งชีวิตจำต้องจากโลกนี้ไป

สรุปความรู้สึกทั้งหมด

เหตุผลที่เกิดแรงบันดาลใจ ทำให้ฉันจับเรื่องนี้ขึ้นมาเขียนระบายความรู้สึกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีประเด็นสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งน่าจะได้แก่การที่ตัวเองรู้สึกว้าปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่ ยิ่งเป็นผู้ที่ขึ้นไปสู่ระดับสูง ทั้งในด้านทรัพย์สินเงินทอง และอำนาจราชศักดิ์แม้ระดับการศึกษาซึ่งใช้ปริญญาเป็นเครื่องวัดความสูงส่ง แทนคุณงามความดี ทำให้แต่ละคนตกอยู่ในสภาพยึดติดสิ่งต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วเป็นเพียงภาพสมมุติ

ดังเช่น การเห็นเงินเป็นพระเจ้าที่มีความยิ่งใหญ่เหนือกว่าความสำคัญของพื้นดิน ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ชีวิตตัวเองรวมถึงชีวิตคนชาติเดียวกัน เป็นเหตุสานถึงการยึดติดตำแหน่งและอำนาจ รวมถึงความสะดวกสบาย อีกทั้งคำสรรเสริญเยินยอ ทำให้ห่างความจริงจากใจตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งสภาพดังกล่าว มีผลสะท้อนกลับมาทำลายจิตวิญญาณความเป็นไทแก่ตนเองของตนและเพื่อนมนุษย์

สภาพดังกล่าว ถือเป็นสังขธรรมที่ส่งผลทำให้สังคมไทยจำต้องเปลี่ยนไปสู่สภาวะล่มสลายในที่สุด